

*Kirjat -palstalla julkaistavista arvioista
julkaisupäätöksen tekee toimitus.
Saamme lehteemme arvioita myös muilta
kuin Sampo Ahdolta.
Toim. huom.*

Sampo Ahto



Teologi fasistijahdissa

André Swanström: *Hakaristin ritarit.*

*Suomalaiset SS-miehet, politiikka,
uskonto ja sotarikokset.*

Atena Kustannus Oy, 2018

473 sivua.

ISBN 978-952-300-449-8

Jokainen lukemani kirja on herättänyt minussa jonkinlaisen tunteen, myönteisen tai kielteisen, voimakkaan tai vähemmän voimakkaan. Muistissani ei ole kuitenkaan ennen teologian tohtori André Swanströmin kirjan lukemista montaakaan teosta, joka olisi aiheuttanut sellaista myötähäpeän tunnetta kirjoittajan tahdittomuuden vuoksi kuin syntyi tämän turkulaisen kirkkohistorioitsijan aikaansaaman tekstin läpikälaamisesta.

Professori Mauno Jokipii oli ja on minulle eräs suomalaisen historiantutkimuksen suurista miehistä. Tunsin myös henkilökohtaisesti hyvin tämän arvostusta herättävän tutkijan, jonka vakaata suomalaistyylistä rehtyyttä ei voinut olla ihailematta. Suomalaiseen tapaan hän pysyi lujasti kannassaan, jonka hän oli katsonut oikeaksi. Eräs hänen käänteentekeivistä ja tekisi mieli sanoa monumentaalisista töistään oli ”Jatkosodan synty”, joka edelleen on alan suuntaa antava perusteos. Syytellyt epäsänmaallisuudesta eivät saaneet Jokipiitä antamaan perään hiukkaakaan.

Jokipiin toinen suurteos, todellinen monumentti sekin, oli ”Panttipataljoona”, suomalaisen SS-pataljoonan historia. Perusteellinen tutkimus hakee vertaistaan suomalaisten joukko-osastojen historian-teosten joukossa.

Dosentti Swanströmin työssä Jokipiille on varattu kuitenkin konnan rooli. Alkuvuolta loppusivuille saakka edesmenneen professorin tutkimusta lyödään edestä ja takaa. Swanström ei käytä sanaa historianväärentäjä, mutta käytännössä hän julistaa Jokipiin sellaiseksi. ”Hänen missionsa näyttää... olleen systemaattisesti pimittää... Tämä langettaa erittäin vakavan epäilyksen varjon koko Mauno Jokipiin SS-pataljoonaa koskevan tutkimuksen ylle. Jokipii näyttää myyneen rehellisyytensä ja tutkijan etiikkansa...”

Tällainen poismenneen ja kunniallisen miehen panettelu on hävettävää luettavaa. Swanström lienee itse ylpeä sankariteostaan, joka ainakin minusta tuntui pelkätään kiusalliselta. Mutta toki hän on saanut kiitostakin niiden historian parissa askartelevien taholta, jotka ovat ottaneet elämäntehtäväkseen oman maan menneisyyden kyseenalaistamisen. Minun mieleeni tuli kuitenkin lähinnä rakkikoira irvistelemässä metsän kuninkaalle.

Suorastaan järkyttäväksi koin teologi Swanströmin suhtautumisen sankarihautoihin ainakin silloin kun niissä lepää saksalaisia ja suomalaisia SS-sotureita. Esiteltynä hautausmaita sanoin ja kuvin kirjoittaja päästää vihansa valloilleen: ”Tämän esteettisen vaikutelman tavoittelussa oli jotain syvästi kieroutunutta. Kalmiston vainajat olivat tuoneet mukanaan murhaa ja hävitystä, kunnian ja uskollisuuden sijaan häpeällisiä teloituksia ja alhaista ryöstöä. Missä divisioonan aurinkopyörä oli kyntänyt lakeuksia pyyhähtyen Kaukasian vuoristoon, oli sen

jäljessä seurannut valon sijaan vainojen pimeys.”

Tällainen suhtautuminen hautausmaihin saa minut todella vaivautuneeksi. Olen ollut pari kertaa Moskovan Kremlin muurin vierellä olevien hautojen äärellä missä Josif Stalin lepää kumppaneineen. En ole muistellut heitä kaipauksella, mutta haudan rauhan suon heillekin. Vainajien kunnioittaminen eli requiescat in pace näyttää Swanströmille olevan aivan vieras ajatus.

Päätehtäväkseen kirjoittaja on katsonut sen osoittamisen, että suomalaiset SS-miehet olivat sotarikollisia tai ainakin osasyllisiä ollessaan tietoisia asekkumpaneidensa rikoksista ja yleensäkin sen maan rikollisesta luonteesta, jonka asevoimissa he palvelivat.

Edes tässä keskeisimmässä tavoitteessaan Swanström ei ole kuitenkaan päässyt oikeastaan puuta pitemmälle. Erään vangiksi saamansa komissaarin suomalaiset kaiketi ovat todistettavasti ampuneet olosuhteissa, jotka kuitenkin ovat tuntemattomat. Tärkeimmäksi todisteeksi suomalaisen osallisuudesta murhiin Swanström on ottanut eräästä yksityiskirjeestä löytämänsä lauseen: ”Lisäksi juutalaisten teloittamiseen riittää kehnompikin ampumataito kuin omaamme.” Teknisiin tehtäviin joutunut mies nimittäin valitteli sitä, ettei ollut toistaiseksi päässyt osallistumaan varsinaisen etulinjan taisteluun.

Tämän irrallisen lauseen voi tulkita miten tahansa, mutta Swanströmille se riittää raskauttavaksi todisteeksi SS-miestemme osallisuudesta sotarikoksiin. Sakari Lappi-Setälän, SS-joukoista häpeällisesti ero-

tetun miehen vuonna 1945 julkaiseman ”päiväkirjan” Swanström tosin ottaa lisätukeen varovaisin sanankääntein kuitenkin mainiten, ettei ”päiväkirjan” aitouden todistaminen ole mahdollista.

Mutta ei kai tällaisilla yksityiskohdilla ole merkitystä, kun suuri linja on tiedossa. Sen Swanström on löytänyt toisilta holokaustikirjoittajilta. Sen mukaan SS-miehet vihittiin tarkoituksellisesti tekoihin, jotka kauheudessaan loivat vankkumattoman siteen heidän välilleen. Siten ”heillä olisi valmiudet toimia itsenäisesti kotimaissaan, kun toiminnan aika koittaisi. Kerran sotarikoksiin osallistuneet miehet muodostivat keskenään lojaalin piirin, jossa jokainen oli ulkopuolisen maailman silmissä syyllinen, synkkään salaisuuteen vihkiytynyt merkitty mies”.

Sotarikollistestimestään Swanström ei saa siis käytännössä irti oikeastaan mitään muuta kuin holokaustikirjallisuudessa esitetyn toistoa. Toisesta pääaiheestaan eli SS-miestemme ”fasistisen” näkemysten osoittamisesta hänellä sitä vastoin on esittää uuttakin. Tosin tarkemmin ajatellen sekään ei ole uutta tai ei ainakaan yllättävää, sillä ei kai kukaan ole voinut olettaa, että SS-miehet olisivat olleet fasismin vastustajia. Swanströmin ”löytö”, joka perustuu eräisiin tähän saakka hyödyntämättömiin asiakirjoihin, osoittaa joka tapauksessa, että joukon asenteet nykyterminologiaan käyttäen olivat varsin äärioikeistolaisia. ”Ajatusrikollisista” siis ainakin oli kysymys.

Aiheen käsittelyä hämärtää kuitenkin sanan ”fasisti” käyttäminen tässä yhteydessä. Fasistit olivat Mussolinin italialaisia tai heitä lähellä olevia piirejä, eivät siis Saksan kansallissosialisteja, joiden ideologian keskeinen ydin oli rotuajattelu. Sotilaallista kyvykkyyttä arvostaneet nuoret suomalaiset SS-miehet tuskin olivat ainakaan enää SS-joukoissa palvellessaan erityisiä ”fasisteja” Mussolinin valtion sotasaavutusten ollessa näihin aikoihin yleinen pilkan kohde. Kun fasisti-käsitettä käytettiin Neuvostoliitossa ja sen perintönä myös nykyisellä Venäjällä kaiken kielteisen oikeistolaisuuden yleissymbolina, se on jäänyt elämään sellaisena lännessäkin ainakin ”antifasistisissa” piireissä. Swanströmin esittelemässä yhteydessä se kuitenkin vain vie ajatukset harhateille.

Swanströmin työ ei ole varsinaista sotahistoriaa, joten SS-Divisioona Wikingin, johon suomalaisetkin kuuluivat, sotatietä siinä ei juurikaan esitellä. Jos lukija ei etukäteen tietäisi mitään, ei hän kirjan luetuakaan olisi selvillä muusta kuin siitä, että jossain Puolassa ja Etelä-Venäjällä miehet ovat sotineet.

Koska Swanströmin tarkoituksena ei ole ollut sotatapahtumien selvittäminen, ei hän myöskään ole tutustunut niistä kertoviin lähteisiin. Ne siis puuttuvat täysin hänen lähdeluettelostaan sitä lukuun ottamatta, että joissain kokoelmissa on joidenkin asiakirjojen kopioita. Koska kysymyksessä on kuitenkin tutkimus tai pikemminkin syytöskirja sotarikoksista,

tuloksen on pakko olla enemmän kuin pinnallinen. Tuomion langettamisen raskaan sarjan rikkomuksista ei yksinkertaisesti pitäisi olla mahdollista ilman mitä perusteellisinta perehtymistä siihen, mitä taistelulentäillä tapahtui.

Wiking-divisioonasta ja sen käymistä taisteluista on ilmestynyt runsaasti divisioonalle myötemielistä kirjallisuutta tai muuta kirjoittelua, mutta Obergruppenführer Steinerin muistelmia lukuun ottamatta Swanström ei näytä tuntevan tätä puolta lainkaan. Kaiketi hän ei pidä sitä edes tarpeellisenä, sillä kysymyksessähän on vain ”apologeettinen” puolustelu. ”Audiatur et alter pars” ei nähtävästi sisälly Swanströmin tutkimusetiikkaan.

Kuultakoon siis tällä kertaa lopuksi myös toista osapuolta. Holokaustin uhrien muisto ry:n puheenjohtaja Oula Silvennoinen kirjoitti Swanströmin kirjasta Helsingin Sanomissa 17.10.2018: ”Suvasti kirjoitettu teos nostaa suomalaisen SS-liikkeen tutkimuksen kansainväliselle tasolle. Kirjavuoden tärkeintä ja ansiokainta sotahistorian tietoteosta ei tarvitse kauempaa etsiä, se on tässä.”

Uskokoon ken haluaa.

Sampo Ahto